

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

สังคมไทยเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านประชากร เนื่องจากโครงสร้างของประชากรไทยมีแนวโน้มก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Ageing Society) หรือเรียกว่า ภาวะประชากรผู้สูงอายุ (Population Aging) (สถาบันเวทศาสตร์ผู้สูงอายุ, 2543) โดยองค์การสหประชาชาติได้ให้คำจำกัดความของการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุว่า ประเทศใดที่มีสัดส่วนของประชากรอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปเกินร้อยละ 10 ของประชากรรวมทั้งประเทศ ถือว่าประเทศนั้นเป็นสังคมผู้สูงอายุ เมื่อพิจารณาสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุต่อประชากรรวมทั้งประเทศของไทย (ตาราง 1.1) พบว่า ประเทศไทยกำลังก้าวเป็นสังคมผู้สูงอายุ ในปี พ.ศ. 2543 ประเทศไทยมีสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุต่อประชากรรวมทั้งประเทศเท่ากับร้อยละ 9.83 นอกจากนี้องค์การสหประชาชาติ (2547) ได้คาดประมาณประชากรไทยว่า ประเทศไทยจะมีจำนวนประชากรผู้สูงอายุ (อายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป) เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับผลจากการคาดประมาณประชากรไทยระหว่างปี พ.ศ. 2543 ถึง พ.ศ. 2573 ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (ตาราง 1.1) ที่คาดว่า อีกประมาณ 30 ปีข้างหน้าหรือภายในปี พ.ศ. 2573 จำนวนผู้สูงอายุจะเพิ่มขึ้นประมาณ 17.7 ล้านคนหรือประมาณ 1 ใน 4 ของประชากรไทยทั้งประเทศ และเมื่อพิจารณาการกระจายตัวของประชากรผู้สูงอายुरายภาค พบว่า ภาคเหนือเป็นภาคที่มีจำนวนประชากรผู้สูงอายุมากเป็นอันดับต้นๆและเป็นภาคที่มีสัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วคือ เพิ่มจากร้อยละ 8.3 ในปี พ.ศ. 2533 มาเป็นร้อยละ 12.6 ในปี พ.ศ. 2550 และคาดว่าในปี พ.ศ. 2563 จะมีประชากรผู้สูงอายุเพิ่มเป็นร้อยละ 21.1 (สำนักพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคเหนือ, 2548) ในปี พ.ศ. 2552 จังหวัดที่มีจำนวนผู้สูงอายุมากเป็นอันดับสามของประเทศไทยคือ จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีผู้สูงอายุจำนวน 206,235 คนหรือร้อยละ 12.45 ของประชากรทั้งหมด (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2551) โดยไม่นับรวมกรุงเทพมหานคร

ตาราง 1.1 ประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทย สัดส่วนประชากรผู้สูงอายุและอัตราส่วนพึ่งพิง
ของสูงอายุระหว่างปี พ.ศ. 2533 – 2573

รายละเอียด	2533	2543	2553	2563	2573
จำนวนประชากรผู้สูงอายุ (หน่วย: พันคน)	4,017	5,838	8,011	12,272	17,744
สัดส่วนประชากรสูงอายุต่อ ประชากรรวม (หน่วย: ร้อยละ)	7.36	9.38	11.89	17.51	25.12
อัตราส่วนภาระพึ่งพิงของสูงอายุ (หน่วย: ร้อยละ)	11.55	14.30	17.01	33.29	36.16

หมายเหตุ: อัตราส่วนภาระพึ่งพิง หมายถึง อัตราส่วนของประชากรที่ต้องพึ่งพิงผู้อื่นต่อประชากรวัยแรงงาน

ที่มา: การคาดประมาณประชากรของประเทศไทย 2533-2573 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2552 และจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ

การเพิ่มขึ้นของประชากรวัยสูงอายุ ทำให้เกิดปัญหาตามมา เช่น ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ปัญหาด้านสังคม ปัญหาด้านสุขภาพร่างกายและจิตใจ ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ คือ การที่วัยแรงงานมีรายได้ไม่เพียงพอกับภาระที่ต้องแบกรับเลี้ยงดูวัยสูงอายุ เพราะวัยผู้สูงอายุไม่สามารถทำงานเพื่อหารายได้เหมือนในอดีตหรืออาจกล่าวได้ว่า การเพิ่มขึ้นของประชากรวัยสูงอายุมีผลทำให้อัตราส่วนภาระพึ่งพิงวัยสูงอายุเพิ่มขึ้นด้วย จากตารางที่ 1 จะเห็นว่า อัตราส่วนภาระพึ่งพิงวัยสูงอายุเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 11.55 ในปี พ.ศ. 2533 เป็นร้อยละ 36.16 ในปี พ.ศ. 2573 จึงทำให้วัยแรงงานต้องหางานเพิ่มขึ้นเพื่อให้มีรายได้เพียงพอกับการดำรงชีวิตที่เปลี่ยนไป โดยงานส่วนใหญ่จะอยู่นอกท้องถิ่นที่ตนเองอาศัยหรืออยู่ในตัวเมืองที่มีความเจริญ เพราะในเมืองมีงานที่หลากหลายและมีค่าตอบแทนที่สูงกว่าในถิ่นฐานของตนเอง ส่งผลให้วัยแรงงานต้องย้ายถิ่นฐานไปทำงานในตัวเมืองมากขึ้น ซึ่งการย้ายถิ่นฐานดังกล่าวทำให้เกิดปัญหาด้านสังคมตามมาคือ ผู้สูงอายุจะถูกทอดทิ้งให้อยู่เพียงลำพังหรือถูกละเลย ขาดที่พึ่ง ขาดคนดูแล ทำให้สภาพจิตใจของผู้สูงอายุเสื่อมลง กล่าวคือ การที่ถูกทอดทิ้งให้อยู่ลำพังหรือถูกละเลย ขาดคนดูแล ส่งผลให้ผู้สูงอายุเหงา รู้สึกหดหู่ บางรายคิดว่าตนเองไร้ค่าหรืออาจทำให้เกิดโรคซึมเศร้าได้ ซึ่งสอดคล้องกับการผลสำรวจจากกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข พบว่า ผู้สูงอายุไทยส่วนใหญ่มีภาวะเจ็บป่วยด้วย โรคซึมเศร้า โรคเบาหวาน โรคสมองเสื่อม โรคความดันโลหิตสูง โรคหัวใจ มากขึ้น ดังนั้นถ้ามีการเตรียมพร้อมตั้งรับกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้ก่อน

ย่อมจะเป็นประโยชน์ต่อชีวิตความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุและมีผลให้คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุดีขึ้น ด้วยเพราะคุณภาพชีวิตถือเป็นตัวชี้วัดอย่างหนึ่ง que แสดงให้เห็นภาพรวมของ

ผู้สูงอายุว่าเป็นเช่นไร คือ มุ่งค้ประกอบด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสุขภาพและด้านทัศนคติเป็นอย่างไร

ดังที่กล่าวข้างต้นจึงทำให้ผู้ศึกษาสนใจศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในภาคเหนือ โดยใช้เทศบาลตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่เป็นพื้นที่ตัวอย่าง เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวมีความหลากหลายทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสุขภาพ ซึ่งเทศบาลตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ มีสัดส่วนจำนวนประชากรผู้สูงอายุคิดเป็นร้อยละ 11.32 ของจำนวนประชากรทั้งหมดที่อาศัยในเขตเทศบาลตำบลสุเทพ ผู้ศึกษาคาดว่าการศึกษารุ่นนี้จะเป็นประโยชน์ต่อชุมชน ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนทางการดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อวัดระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเช่น เทศบาลและอนามัยตำบลสุเทพ ได้นำผลการศึกษารุ่นนี้เป็นข้อมูลในการวางแผนการดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุและพัฒนาคุณภาพของผู้สูงอายุให้ดีขึ้น

1.4 สมมติฐานของการศึกษา

1. องค์ประกอบด้านประชากร เช่น ผู้สูงอายุเพศหญิงที่มีอายุอยู่ตอนต้น มีการศึกษาสูง มีสถานภาพสมรส มีอาชีพหลักก่อนอายุ 60 ปีที่มีรายได้แน่นอน เช่น รับราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ จะทำให้ผู้สูงอายุมีระดับคุณภาพที่ดีขึ้น
2. องค์ประกอบด้านเศรษฐกิจ เช่น มีรายได้ต่อเดือนที่มากกว่ารายจ่าย มีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง ไม่มีภาระหนี้สินจะทำให้ผู้สูงอายุมีระดับคุณภาพที่ดีขึ้น
3. องค์ประกอบด้านสังคม เช่น มีบุตรหลานคอยช่วยเหลือ คอยดูแล มีการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาและมีการเข้าร่วมกิจกรรมภายในชุมชน จะทำให้ผู้สูงอายุมีระดับคุณภาพที่ดีขึ้น
4. องค์ประกอบด้านสุขภาพ คือ การไม่มีโรคประจำตัว จะทำให้ผู้สูงอายุมีระดับคุณภาพที่ดีขึ้น

1.5 ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ จำกัดขอบเขตการศึกษาอยู่ในเขตเทศบาลตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยเทศบาลตำบลสุเทพมีหมู่บ้านที่ปกครองอยู่จำนวน 15 หมู่บ้านแยกเป็น 36 ชุมชน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านเชิงดอย หมู่ที่ 2 บ้านห้วยแก้ว หมู่ที่ 3 บ้านกองบิน 41 หมู่ที่ 4 บ้านห้วยทราย หมู่ที่ 5 บ้านไร่เปิง หมู่ที่ 6 บ้านโป่งน้อย หมู่ที่ 7 บ้านต้นกุก หมู่ที่ 8 บ้านหลังห้า หมู่ที่ 9 บ้านดอยสุเทพ หมู่ที่ 10 บ้านอุโมงค์ หมู่ที่ 11 บ้านดอยปุย หมู่ที่ 12 บ้านภูพิงค์ หมู่ที่ 13 บ้านสันลมจอย หมู่ที่ 14 บ้านใหม่หลังมอ หมู่ที่ 15 บ้านทรายคำ จำนวนประชากรผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลสุเทพมีจำนวนทั้งสิ้น 1,706 คน โดยทำการศึกษาตั้งแต่เดือน มีนาคม ถึง ตุลาคม พ.ศ.2554

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

ผู้สูงอายุตอนต้น (Young-Old) หมายถึง ผู้สูงอายุที่มีอายุระหว่าง 60-74 ปี

ผู้สูงอายุตอนปลาย (Old-Old) หมายถึง ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 75 ปีขึ้นไป